

Riksteatret

Høsten 1973

My FAIR LADY

av Alan Jay Lerner og Frederick Loewe
etter George Bernard Shaw's Pysmalion
Oversatt av André Bjerke

til slekt og venner . . . til store
opplevelser i en ny og fascinerende verden.
Det er rimeligere enn De tror!

Det er ikke bare reisen til og fra Amerika som er blitt overkommelig for de fleste. Også utgiftene til opphold i USA er nå nede på et behagelig nivå. De siste devalueringene har i høy grad bidradd til dette. Buss- og flyselskapene i USA tilbyr dessuten spesielle rabatter for turister. For bare \$ 99 reiser De ubegrenset i 15 dager med de store komfortable Greyhound-bussene. For \$ 220 flyr De med visse selskaper nesten ubegrenset i 90 dager.

Skaff Dem brosjyren «Endelig til Amerika» i nærmeste reisebyrå eller SAS-kontor.

* Spesialpris når Amerika-oppholdet varer fra 22 til 45 dager.
1 oktober kr. 1.735,— t/r. Fra 1/11 kr. 1.595,— t/r

Reis på orkesterplass . . .

fly **SAS**

Innhold

	Side
George Bernard Shaw	2
Frederick Loewe	3
Tatler — sladder om kjentfolk	5
Engelsk dagligliv	16
Norske dialekter	18
Alan Jay Lerner	20

Plakater til alle Riksteatrets forestillinger kan fåes ved henvendelse direkte til Riksteatret, Sørkedalsveien 106, Oslo 3.

Legg ved kr. 7,— i frimerker til returporto.

POLYDOR har gitt ut en plate av aftenens forestilling med Sidsel Ryen, Helge Reiss, Henki Kolstad, Bjarne Thomsen og orkestret.

Programredaktør: JAN FØYNER

I programredaksjonen:
GUNNAR GRIMSTAD og ARVE STENSRUD

Foto: Studio Pan.
GERHARD MORCHMANN SEVERUD.
Bildene er tatt under en prøve.

Design: CHRIS WHITE

Trykk: Enersens Trykkeri a-s, Oslo.

219013720

MY FAIR LADY

En musical etter Bernard Shaw's
«Pygmalion»

Tekst
ALAN JAY LERNER

Musikk
FREDERICK LOEWE

I norsk gjendiktning ved ANDRÉ BJERKE

Instruktør	TERJE MÆRLI	Suffli	ESTHER REISS
Scenografi	ANNA GISLE	Inspisient	SVERRE ROBERT NIELSEN
Lys	KARI BORG	Turnéleder	PER ARNØ
Koreografi	METTE MØLLER	Kostymer utført ved	
Frisyreopplegg	PER HANSEN	Riksteatrets systue	
Sminkeopplegg	METTE LANGE-NIELSEN	under ledelse av	INGEBORG NIELSEN

I orkestret:

TOR HULTIN (piano/orgel)	HÅKON NILSEN (bass)
ROBERT NORMANN (gitar)	SVEIN CHRISTIANSEN (slagverk)

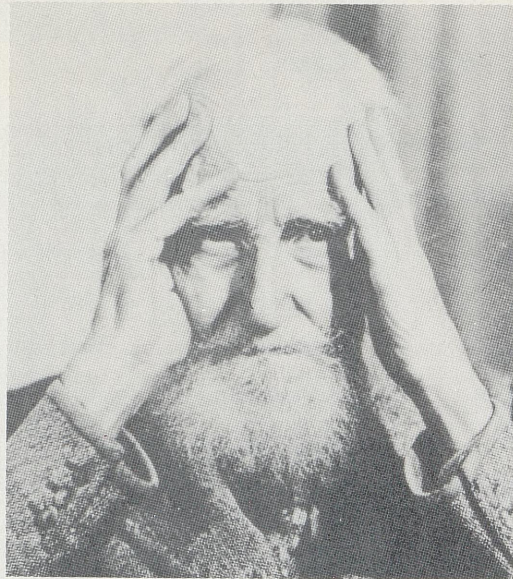

Eliza Doolittle	SIDSEL RYEN	Oberst Pickering	CARL HABEL
Mrs. Higgins	RANDI BRÆNNE	Freddy Eynsford-Hill	BJARNE THOMSEN
Mrs. Pearce	RAGNHILD MICHELSEN	Harry	ULF WENGÅRD
Mrs. Eynsford-Hill	VIBEKE FALK	Jamie	PER ARNØ
Henry Higgins	HELGE REISS	Trioen	BODIL TVETERÅS
Alfred P. Doolittle	HENKI KOLSTAD		ELSIE STUESTØL
			RANNOV NILSEN

Première 26. august i Tønsberg.
Spilletid: Ca. 2 timer og 30 minutter med pause.
Teaterforlag: Nordiska Teaterförlaget AB.

219013720

GEORGE BERNARD SHAW

George Bernard Shaw (1856—1950).

Shaw ble født i Dublin. Han var yngst i en søskenflokk på tre. Oppveksten hans var ikke av de lykkeligste, idet det var et meget dårlig forhold mellom foreldrene hans. Faren drakk, og moren var nesten aldri hjemme. Fra faren arvet han et spøkefullt lynne, og fra moren glede over kunsten. Skolen i Dublin hadde han lite til overs for. Han forlot den i 14-års alderen for å forsøke seg som kontorist. Denne jobben utførte han meget godt, og han avanserte raskt til kasserer. Sjefen hans ga ham det skussmål at han var like pålitelig som Bank of England. Tyve år gammel forlot han Dublin og reiste til London. Moren, som da var blitt skilt fra faren, var allerede flyttet dit sammen med Shaws to søstre. Hun livnærte seg ved musikkundervisning, og Shaw slo seg sammen med dem. I London begynte han å skrive noveller,

men med måtelig hell. 26 år gammel engasjerte han seg sterkt i politikken, og utviklet temmelig raskt sosialistiske synspunkter, og ble en av de fremste antimilitarister på den tiden. Dette var en djerv holdning i de dager tatt i betraktning at Englands stilling var basert på et sterkt militærvern.

Shaw var en stor beundrer av Ibsen. I 1891 skrev han «The Quintessence of Ibsenism». Shaw, i likhet med Ibsen, angrep de konvensjonelle elementer i samfunnet, og våpnet han brukte var det drepende vidd i paradoksets form. Om sitt første skuespill «Widowers Houses», (som Riksteatret også spiller i høst), sier Shaw selv at det er en komisk modell av det kapitalistiske samfunn.

I den etterfølgende tid ga han ut mange skuespill. Ingen av disse stykkene ble teatersuksesser.

Det var først i begynnelsen av dette århundret at publikum fikk øynene opp for den store dramatiker, med stykker som «Major Barbara», «Man and Superman» og «Back to Methuselah». I mellomtiden hadde Shaw utarbeidet planer for sitt eget privatliv: nemlig sølibat i ekteskapet. Han betrodde en av biografene sine, Frank Harris, at han var svenn til han var niogtyve, hadde mange affærer i 30-årene, men bestemte seg 43 år gammel for et livslangt kameratskap innen ekteskapets ramme, i total seksuell avholdenhet, og følgelig uten familie.

Sin kone, Charlotte Payne-Townshend, av irsk avstamning, hadde han truffet i en av de radikale foreninger han var medlem av.

Planen ble vellykket, og de holdt sammen til Charlottes død. Den eneste sky på ekteskapets himmel viste seg da Shaw ble sterkt betatt av den kjente skuespillerinnen Mrs. Patrick Camp-

bell, men såvidt man vet ble heller ikke Mrs. Campbell hans elskerinne. Senere hadde Shaw flere platoniske forhold til kvinner, blant annet til en amerikansk skuespillerinne og en benediktiner-nonne.

«Pygmalion» skrev han året 1912—13 og urpremièren fant sted i Tyskland. Stykket ble til og med oppført i Østerrike før det ble spilt i London (1914) på His Majesty's Theatre. Dette stykket ble Shaws første kommersielle suksess, og vakte stor oppsikt ved premièren.

Ideen til stykket har Shaw hentet fra et gresk sagn. Sagnet sier at cypernes konge Pygmalion, skapte med sine egne hender en fullkommen kvinneskikkelse i elfenben. Da arbeidet var avsluttet, ble han så betatt av figuren, at han bad gudinnen Afrodite gjøre den levende. Afrodite fødte den og elfenbensfiguren ble til en praktfull kvinne Pygmalion straks giftet seg med. Shaw har i sitt lystspill benyttet dette motivet, idet han gjør professor Higgins til en slags «Pygmalion», som med sin kunst lar en tilfeldig blomsterpike bli omformet til en «virkelig dame». En annen bakgrunn for komedien er at Shaw irriterte seg sterkt over engelskmennenes mishandling av sitt eget språk.

Han skrev selv i forordet til «Pygmalion»:

«Engelskmennene har ingen respekt for det engelske språk, de vil ikke lære sine barn å tale det. De staver det så avskyelig at intet menneske kan fatte stavemåten etter uttalen. Det er umulig for en engelskmann å åpne munnen uten å få andre engelskmenn til å avsky seg. Tysk og spansk er til-

gjengelig for utlendinger, engelsk er ikke engang tilgjengelig for engelskmenn.»

Bernard Shaw var uhyre produktiv i løpet av sitt lange liv. Dramaene hans gjenspeiler hans egen kampvilje og engasjement i det samfunn han levde i. Og er på den måten verdifulle samtids-historiske dokumenter, ved siden av sine kunstneriske kvaliteter. Shaw er nemlig fremdeles like aktuell i teater-sammenheng. Han spilles på scener verden over, og stykkene hans har vist seg å ha en levetid som ikke er begrenset til Shaws egen.

For sin litterære innsats mottok Shaw Nobelprisen for 1925.

Frederick Loewe

Alan Jay Lerner

Om Frederick Loewe er sagt: Født som vidunderbarn. Pianovirtuos fem år gammel. En utmerket komponist ni år gammel. Han var yngste solist, 13 år gammel, i Berlin Symphony Orchestra. Han kom tidlig til Amerika. Forsøkte seg først som rideinstruktør og senere som bantambokser.

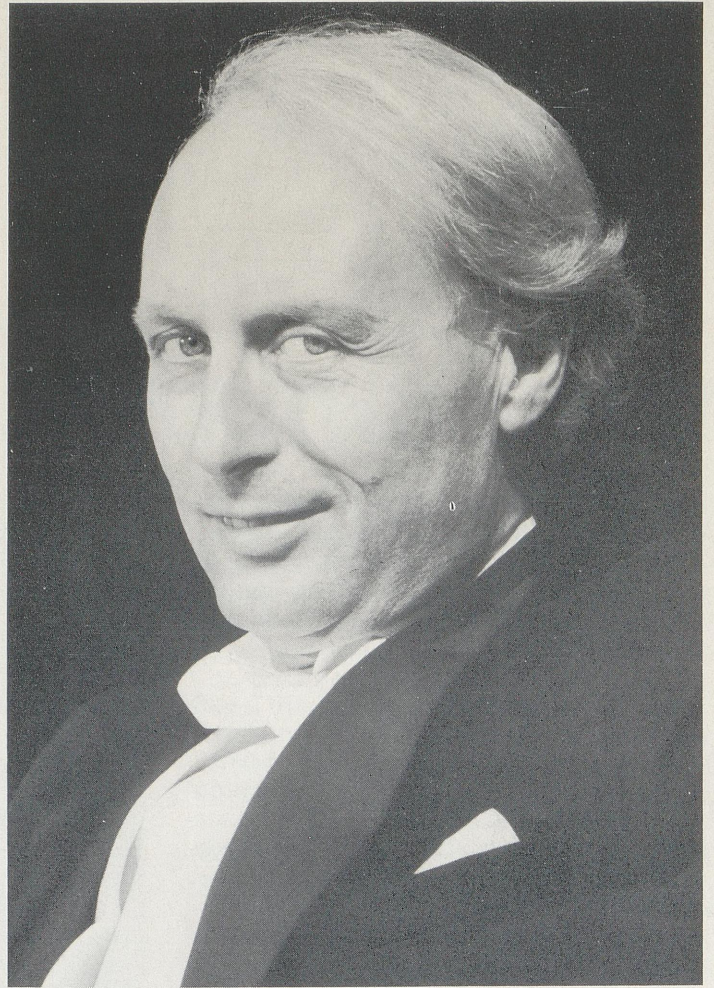
Det helt store gjennombruddet kom først med «Brigadoon» som fikk The Drama Critics Award for årets beste stykke. Stykket gikk fem år i Amerika. Så fulgte det slag i slag med «Paint Your Wagon» og «My Fair Lady».

Loewe har nå helt sluttet å arbeide. Inntektene fra hans tidligere suksesser har satt ham i stand til hele året å oppholde seg på sin lystyacht. Det er bare en hake ved tilværelsen hans. Han tåler ikke sjøen, og tar derfor fly fra havn til havn.

Forts. s. 20

Sidsel Ryen — Eliza Doolittle.

Helge Reiss — Henry Higgins.

4 *Carl Habel — Oberst Pickering.*

Henki Kolstad — Alfred P. Doolittle.

TATLING

SLADDER OM KJENTFOLK

Det er menneskelig å være interessert i sin neste, og i så henseende har engelskmennene bestandig vært svært menneskelige. Allerede for hundre år siden hadde de utviklet en systematisk pressetjeneste på området, bildebladet «The Tatler». Her ble alle slags små og poengløse historier om Lord ditt og

Lady datt samvittighetsfullt meddelt, og det var hvermanns plikt å holde seg underrettet.

Programredaksjonen har klippet noen notiser fra den tiden professor Higgins og oberst Pickering jevnlig var å finne i spaltene, og er De interessert, så vær så god!

Sir Peter Walker, hvis hest Albuera delte skjebne med så mange i det store feltet, falt tidlig i løpet, og fullførte ikke.

Lord Lisburne (Eton).
«På skarp utkikk etter fienden.»

Det var tidlig morgen. Vekket opp av bråket fra søppelkjørrerne, kom fruene plutselig på at hun hadde glemt å sette ut søppeldunken.

Med håret fullt av ruller og ansiktet dekket av krem, lenet hun seg ut av vinduet og spurte søvning — «er jeg for sent ute til søppelet?»

Søppelkjøreren kastet et blikk på henne. «Neida, frue, kom igjen De!»

Veddeløpene på Ascot åpnet i går, og som vanlig var det en rekke kjente ansikter å se. Under tredje løp hendte imidlertid noe litt uvanlig, da man fra Lady Higgins losje — Lady Higgins er mor til den berømte Henry Higgins, professor i fonetikk — hørte høylydte tilrop på vallaken Dover. Damen som lot følelsene løpe av med seg er ikke kjent, men hun ble ledsaget til Ascot av oberst Pickering — nylig hjemmet fra India, der han har studert forskjellige dialekter.

ET NYTT BILDE AV LADY KINROS

Lady Kinross, en vertinne hvis ry når ut over landegrensene, var før sitt ekteskap, som nå har vart i sju år, Miss Caroline Johnstone-Douglas, datter av Mr. Arthur Henry Johnstone-Douglas, J.P., D.L. med Lord Kinross, som studerte ved Harrow, og er advokat av yrke. Lady Kinross har tre sønner og datter.

SÅ LIKE SOM TO DRÅPER VANN

Miss Margaret May, søster av Mrs. Oscar Lewisohn (Miss Edna May), som medvirker i «Dollarprinsessen» på Daly. Miss May som vi ser på fotografiet, har en påfallende likhet med sin søster.

«Det er a 'kke rekti' skrivi, dettal
Helge Reiss og Sidsel Ryen

«V'kke det bli fe'menalt»
Sidsel Ryen

«Ikke et rødt øre.» —
«Nei, hør nå her, Eliza.»
Sidsel Ryen, Henki Kolstad,
Ulf Wengård og Per Arnø.

«Jæ er ei bra pike. Nemlig.»
Helge Reiss, Sidsel Ryen, Ulf Wengård,
Carl Habel, Rannov Nilsen,
Bodil Tveterås, Per Arnø og
Vibeke Falk.

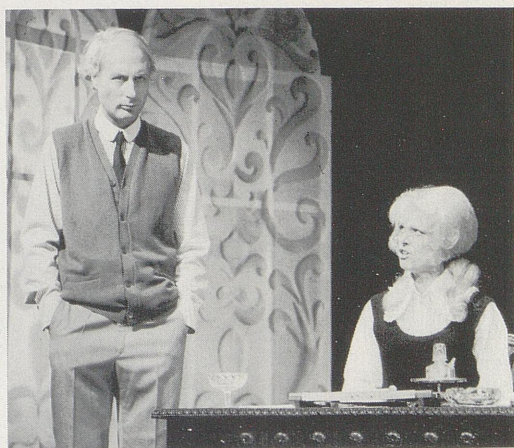
«Dere er et råskinn, så vidt dere
veit det.»
Carl Habel, Helge Reiss, Sidsel Ryen
og Ragnhild Michelsen.

«Jeg ble vekket av et forferdelig
rabalder. Aner De hva det
kan ha vært?»
Helge Reiss, Ragnhild Michelsen,
Sidsel Ryen og Carl Habel.

«Jeg vet at nervene dine er som
bankekjøtt på en slakterdisk.
Men tenk på hva det er du kjemper for.»
Helge Reiss og Sidsel Ryen.

«En p e r f e k t s i g g a r e t t
g i r s o l i d a p p e t i t t.»
Helge Reiss og Sidsel Ryen.

WIMPOLST.

PROFF
HIGGENS

CW

Sidsel Ryen
Eliza

Jeg solgte blomster; jeg solgte ikke meg selv. Men nå når De har gjort meg til en fin dame, har jeg vel ikke noe annet å selge.

Henki Kolstad
Alfred P. Doolittle

Nei, hør nå her, Eliza. Du har'a ikke hjerte tel å sende mæ hjem te stemora di uten litt fuktig beskyttelse — har du vel?

Ulf Wengård
Jamie

Sola er morrafrisk på vei. London er våken. Snart er du slokna. Tvi, tvi, kam'rat, og morn med deg.

Per Arnø
Harry

Stjernene karrer seg til køys nå.

Terje Wolmer
kjører lys

Esth
suffl

VJ ØNSKER DET E

er Reiss
ose

Sverre Robert Nielsen
inspicient

Elsie Stuestøl
kor
Tar seg også av kostymene

Rannov Nilsen
kor

Vibeke Falk
Mrs. Eynsford-Hill

Men hvordan kunne Deres
far finne på å helle brenne-
vin i henne på den måten?
Hun kunne jo ha dødd
av det.

Bjarne Thomsen
Freddy Eynsford-Hill

Hvis hun ikke husker meg,
kan De si at det var jeg
som fniste av henne.

Randi Brønne
Mrs. Higgins

Du får nok greie deg uten
henne, tenker jeg.

Bodil Tvette
kor
Stand-in fo

ER NYGGELIG AFTEN!

Håkon Nilsen
bass

Robert Normann
gitar

Svein Christiansen
slagverk

Tor Hultin
piano/orgel

Carl Habel
Oberst Pickering

Ragnhild
Mrs. Pearce

Nå, nå, — jeg tror nok de
har funnet et ekstra uheldig
eksempel.

Vel, vel Si
som beste

Michelsen
e
r, det er De
mmer.

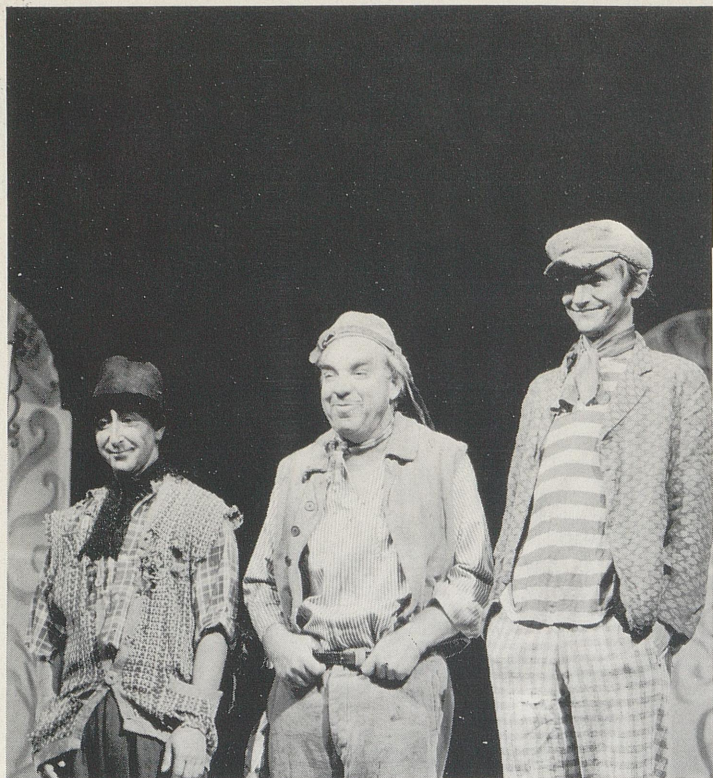
Helge Reiss
Henry Higgins
Det er jo ikke alle menn
som er sånne innbitte gamle
ungkarer som jeg og Picke-
ring. De fleste er av den
sorten som gifter seg —
stakkars jævler.

Kari Borg
lysdesign

Terje Mærli
instruktør

Ingeborg Nielsen
kostymene sydd under
hennes ledelse på
Riksteatrets systue

Anna Gisle
scenograf

«Har 'u bitte litt' grann flaks.»
Ulf Wengård, Henki Kolstad
og Per Arnø.

«Det gol og mol i solen en spanjol.»
Carl Habel, Helge Reiss
og Sidsel Ryen.

«Schtol på meg! Dem ska' gå tel
en god rangel for meg og maddammen.»
Helge Reiss, Henki Kolstad
og Carl Habel.

«I et øyeblikk som dette, når så meget
står på spill, er det bent frem
uanstendig av deg at du ikke
trenger et lite glass portvin.»
Helge Reiss og Carl Habel.

«Ikke verst, slett ikke verst.»
Carl Habel, Helge Reiss og Sidsel Ryen.

«Det glæder meg å se Dem.»
Vibeke Falk og Randi Brønne.

«... og se! De stormer på!»
Randi Brønne, Elsie Stuestøl,
Vibeke Falk og Bodil Tvetervås.

«Men jeg for min del tror nok
at de tok drøvelen på henne.»
Bodil Tvetervås, Sidsel Ryen
og Bjarne Thomsen.

KLIPP FRA ENGELSK DAGLIG

Årene fra 1905 til 1914 er få, men de er på en merkelig måte blitt legendariske. Sannsynligvis fordi de lå mellom victoriatidens tungsindige selvopp-tatthet, og verdenskrigens dystre alvor. Den tids mennesker må jo ha følt at det bar mot slutten for den samfunnsform de representerte, noe som må ha gledet de fattige, og bekymret de rike. Alle lukket likevel øynene for fremtidsspøkelset, og nynet i stedet på Leharmelodier.

Good Old England var fremdeles «good», i hvert fall for godsbesittere og den stadig rikere finansverden, men også en bred sortering av middelklassens mange trinn, med en raskt fallende kurve mot de laveste klasser, et proletariat i slum og elendighet. Mellom Londons East og West End fantes ingen andre bånd enn de silkebånd, kunstige blomster, korsetter og parasoller som fabrikkpikene sydde og overklassens damer bar på seg.

Snobbismen nådde sitt høydepunkt når det gjaldt opptreden, konvensjoner, klesdrakt, spisevaner og språk. Arbeiderne ga vel stort sett blaffen i å etterape de rike og «fine», men mellom øverst og nederst på rangstigen stod de rikes tjenere. Alle de mennesker som stelte deres hus, laget deres mat, passet deres barn, pusset deres sølv, tok vare på deres tøy, dekket deres bord og støvet av i de dusinvis av overdådig utstyrte værelser, striglet deres hester og tempererte deres vin. Tjenerskapet hadde en rangorden seg i mellom som var striktere enn herskapets egen, og snobbismen florerte uhemmet. Hvor råttent enn systemet var, så fantes det likevel mer smil, latter, livsglede og humor blant underklassen i London i disse årene enn etter verdenskrigen, da smilet var nesten borte. Takket være billig øl og gin kunne man

feire lørdagen med høyrøstet sang, mens man med ektemannens tillatelse klasket naboens kone på enden. Billettene til musichallene var nok for dyre for mange, men sine favorittmelodier kunne man alltid ha.

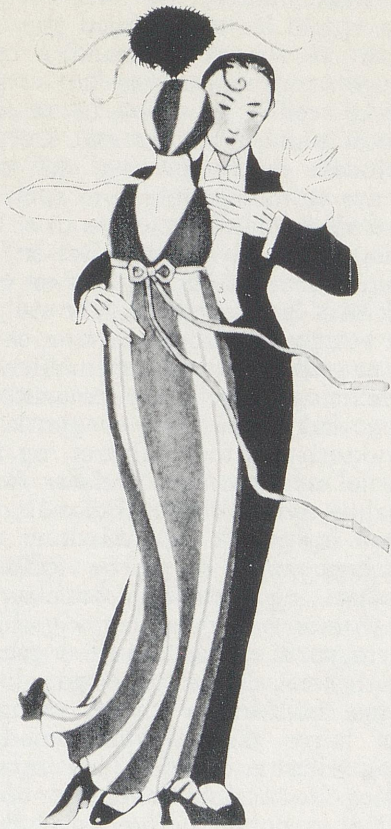
Takket være avisenes løpesedler kunne man både i øst og vest ta del i tragedier som Titanics undergang, Scotts polferd, og følge de dristige flyvere, dessuten lytte gratis til sufragettes taler fra Trafalgar Square, eller til og med være vitne til at en riktig lady ble arrestert for gateuorden. For ikke å snakke om sånne godbiter som mord-saken mot dr. Crippen.

I de øverste lag av samfunnet betydde livsgleden i disse årene at man fylte seg med mere mat og flere viner enn selv de gamle romere maktet. Toppen i denne perioden var de store week-end-selskaper på adelens landgodser, der man spiste ustoppelig fra morgente til midnatts-soupé, bare avløst av cricket, golf, ridning, dans og dristig flørt.

Den victorianske blyghet og puritanisme hadde forsvunnet, og var blitt erstattet av en utviklet sans og godkjennelse for konebytte og nærgående week-end-kurtise. En vertinne og hennes sekretær hadde et svare brev med å plassere gjestene, diskret vitende måtte hun ordne det slik at mulighetene for nattlige eventyr var tilstede, for de rette personer.

Uttrykket «the idle rich», de late rike, stammer fra denne tiden. Men late var de ikke, bare at i stedet for å arbeide hadde de utviklet en fritidsbeskjeftigelse som kunne ta pusten fra en vanlig kontorslave. En dame av det gode selskap dro på week-end-besøk med ti velfylte koffert, hun skiftet minst seks ganger i døgnet, og alt måtte

LIV VED ÅRHUNDRESKIFTET

være motemessig, konvensjonsmessig riktig.

Hver sesong var nøyaktig inndelt i jakt, golf, cricket, baller, mottagelser og teater eller konserter. Foruten Ascot og Derby, kom i tillegg den tid av året da man måtte vise seg i Marienbad, Cannes eller Biarritz.

I London fikk man stadig besøk av kusiner eller onkler fra landet, fra Devon eller Leamington som skulle underholdes med besøk i butikker, mottagelser, teer, og naturligvis middag med teater eller soupé etterpå. Man valgte helst Greven av Luxembourg eller Den

glade enke, eller kanskje en musical comedy, hvis tante Amie syntes hun tålte synet av de noe vel sterkt dekolleterte komedienner a la the Gibson girl.

Denne kvinnetypen ble skapt av den amerikanske tegneren Charles Gibson, og da en skuespillerinne kopierte den tegnede figur på scenen, slo denne moten med timeglassfasong så sterkt igjennom at alle våget å vise seg i nedringet kjole, vognhjulstor hatt med mengder av roser, markert rund byste, en innsnørt midje som fikk enden til å stå rett ut, markerte runde hofter, og vipp i skjørtet ved anklene.

Slik ser vi henne på postkort og gamle fotografier. De elsket å la seg avbilde, til jul med kjelke i bakgrunnen og falsk sne over hattesløret, til påske stigende opp av et enormt påskeegg. Ja, selv på vei til kirke var antrekket det samme. I denne tiden begynte forresten de første fotomodeller å tjene sine penger. Men det fantes jo mere sporty anledninger da man foretrakk ankellangt vidt skjørt, ikke noe korsett, men en lang innsvingt herrejakke utenpå en brodert bluse, og en noe mindre hatt festet med skjerf under haken. Slik syklet og kjørte man i automobil. Når man badet skjedde det i en skjermet kum, da var man kledd i legglange matroskjoler med blondehette.

Disse damenes kavalerer brukte mest sorte klær. Det var en slags uniform nesten. Se bare fotos av kongene Edward og George. Men utenpå kunne man ha en tweedulster eller en grønnlig lodenfrakk, eventuelt en pelsforet kortere frakk med sjalskrave, en figursydd frakk til bruk utenpå kjole og hvitt, eller cape som Danilo. På Ascot var man helt i grått, hvis det ikke var hoffsorg, da var alt sort.

Buksene var stripet, rutet eller ens-

Forts. s. 20

NORSKE DJALEKTER

Henry Higgins er professor i fonetikk, og han har som sin spesielle hobby å lokalisere folk etter dialekten. For ikke-eksperter kan dette se ut som den rene tankelesning, og programredaksjonen har derfor spurt første-arkivar Inger Frøyset ved Målførearkivet om hun kunne tenke seg å gi en innføring i hva som kjennetegner forskjellige norske dialekter, hva vi skal lytte etter når vi vil finne ut hvorfra i Norge et menneske kommer.

Tegneren Ellen Auensen har illustrert artikkelen, muligens etter andre retningslinjer.

*Kjenner du målet i Noregs dalar,
då kjenner du folket som målet talar.*

Det hender ikkje så sjeldan at ein blir spurt om kor mange målføre det er i landet vårt. Eit slikt spørsmål er det uråd å svara på, fordi det skil kva ein tek med når ein avgrensar eit målføre. Det finst viktige målmerke som gjeld

for store område, og små avvik som berre gjeld for ei lita bygd eller grend. Fordi vi skynar kvarandre og har mange sams målmerke, kan vi seia at norsk, svensk og dansk berre er målføre av same nordiske mål. Det er dei nasjonale skriftmåla som skil mest.

Og det er mange ting som spelar med for å skapa den harmoni som er karakteristisk for eit målføre. Det er for det første talemusikken, og det er vel den folk flest legg merke til. Når ein person blir etterlyst i radio og aviser, så heiter det at vedkomande talar ein eller annan dialekt, og då er det talemusikken dei helst tenkjer på. Den er gjerne svært karakteristisk for målføret, og fylgjer gjerne med om folk freistar normalisera til nynorsk eller bokmål.

Sams for norsk og svensk er dei to tonelaga som vi gjerne kallar einstavings- og tostavings tonelag, fordi det første har grunnlag i gamle einstavingsord, og det andre i gamle tostavingsord. Desse tonelaga gjer at i mange målføre er det ei mengd ord som berre skifter tyding med tonelaget, elles er uttalen den same. Eit vanleg døme frå bokmål er *bønder*, fleirtal av bonde, og *bønner* (t. d. kaffibønner). Men uttalen er likevel mykje skiftande i målføra, og vi kan ta som døme Oslo og Kristiansand. Oslo og Austlandet elles har lågtone. D.v.s. at i einstavingsord tek dei til med ein låg og endar i ein høgare tone. Ein kan setja prøve på dette med å uttala ordet *huset*. I Kristiansand har dei høg-tone, dei tek til med ein høg tone og går til ein lågare.

Men om tonelaget spelar ei stor rolle i mange målføre, så er det kanskje ikkje så viktig likevel, for det finst målføre både i vest og nord som ingen tonelagsskilnad har, utan at vi har nokon vanske med å skyna dei.

Men vi som har denne tonelagsskilnaden er heller ikkje så støde alltid når vi kjem til eit framandt målføre. Særleg stadnamn skapar vanskar, og ein høyrer mykje rart. Det er ikkje sjeldan å høyra t. d. Sola uttala med einstavings tonelag som i sola (soli). Også trykk og tone i ordgrupper og lange ord kan skifta. Austlendingen seier gå' — ut, med trykk på gå, medan andre seier gå — ut' med trykk på ut. I Gudbrandsdal og på Nord-Vestlandet legg vi merke til at dei gjerne legg trykket på siste eller nestsiste stavinga i samansette ord. Dette er det restar av andre stader og, t. d. Trysil og Sørlandet.

Det skil elles ikkje mykje korleis folk ordlegg seg. Ofte kan eit lite ord utan serleg innhald vera så mykje nytta i eit målføre at det er eit kjenneteiken. Ein kan tenkja på det opplandske *da ma* eller berre *ma* (for må vita).

Men det er likevel andre kriteriar som ligg til grunn for korleis målføra blir grupperte, først i større, så i mindre og mindre målvald.

Hovudgrensa for målføreinndelinga går mellom mål med jamvekt eller ikkje jamvekt.

Ord som i gamalnorsk hadde ei lang + ei stutt staving endar på Austlandet gjerne i ein slapp *e*, medan trønderske mål kastar siste vokalen, men då ofte har ein eigen tonegang i det som er att av ordet. Nordland har enda meir av dette med å kasta endingsvokalen. Troms og Finnmark har e/a-mål, e i

infinitiv av verb, og a i linne hokjønnsord (ei jenta). Frå Audnedal i sør til indre Sogn har dei a-mål. Alle infinitivar endar på a som i gamalnorsk. Likeeins tostava hokjønnsord: ei *visa*, ei *kaka*. Mellom a-målet og jamvektområdet finner vi då e-målet. Dei sørlege e-mål i Aust-Agder, noko av Vest-Agder og Telemark og nordlege e-mål frå ytre Sogn til Romsdal.

Bergen er noko for seg sjølv med di det er einaste målføret i landet som berre har to kjønn. Hokjønnsformer finst ikkje.

Ei grense som gjeld omlag same område som jamvektgrensa er uttalen i slike ord som i skriftmålet har *rd*, t.d. *gard*, *jord*, *bord*. Jamvektmåla har «tjukk» l, *gal*, *jol*, *bol*, medan dei andre har r, *gar*, *jor bor*.

Det blir fortalt at i gamle dagar hadde mange Oslo-familiar barnegjente frå Sørlandet for at borna skulle læra å nytta skarre-r. Han vart rekna for

Forts. s. 20

Forts. fra s. 5

ALAN JAY JERNER

Mannen som uten besvær tok Bernard Shaw i det hvite skjegget og gjorde den kvikke «Pygmalion» enda kvikkere, er selv litt av en racer. Han ble uteksaminert fra Harvard i 1940. Lerner begynte som manuskript-forfatter til en del radioprogrammer. På to år skrev han ikke mindre enn fem hundre manuskripter. Fra denne møllen unnslopp han ved en bestilling på et teaterstykke for et Detroit-teater. Dette stykket skrev han på en uke. Under arbeidet traff han Frederick Loewe, og sammen har disse to senere laget verdenssuksesser som «Brigadoon», sangene i filmen «Gigi», «Paint Your Wagon» og «My Fair Lady». Alene har Lerner hatt suksesser med blant annet «An American in Paris» og filmversjonen av «Huckleberry Finn».

Forts. fra s. 17

KLIPP FRA ENGELSK DAGLIGLIV

farvet, i lerret til sommerbruk, ingen oppslag. Bowler eller bløt hat med vide bremmer, stråhatt om sommeren. Vest, høy snipp og bredt slips eller sløyfe hørte med til motebildet.

Moten og konvensjonene dominertes av de rike, og når den lavere middelklasse eller til og med arbeiderne forsøkte å etterligne denne moten, ble det nesten alltid komisk, det er denne komikken blant annet Chaplin utnytter. Denne kleskulturen ble en hindring for industrien og finansens kvinner og menn, men en større hindring fra å bli godtatt var språkgrensene. Det var en uoverstigelig klassebarriere hvis man hadde en gal aksent eller ikke mestret det høyere skikts jargong og slappe vokaluttale, lyder man ikke kunne klare hvis man ikke var født i det høyeste lag av samfunnet.

Merethe Lie Hoel.

Forts fra s. 19

NORSKE DIALEKTER

finare. No breier denne uttalen seg utover frå det gamle området i sør og vest. Skolesentralisering og betre kommunikasjonar har vel sitt å seia. Elles er uttalen av denne skarre-r'en så skiftande, at med noko kjennskap til målføra kan ein heimfesta folk berre etter denne.

Sørlendingen kjenner vi gjerne på uttalen *b d g* for *p t k*. Dei seier *tabe*, *gade* og *kage*. Eit samanhengande område frå vest for Tvedestrand til midt på Karmøy har denne uttalen, og blir gjerne kalla «den bløde kyststripe». Men liknande uttale finst i somme bygder i Trøndelag og Nordland og Vossingen, hardingen og sogningen har gjerne *ao* for *å* som kjennemerke. Sermerkt for Hallingdal og Valdres er *dn* for *gamal rn*. Der seier dei *gutadn*, *jentudn* og *grisidn* t. d. Såleis kunne vi halda fram med målmerke etter målmerke, og på den måten kartleggja vårt vidstrakte land.

Inger Frøyset.

HVA TEATRENE SPILLER:

RIKSTEATRET

«My Fair Lady»
av Lerner/Loewe.
Regi: Terje Mærli.

«Vildanden»
av Henrik Ibsen.
Regi: Merete Skavlan.

«Pappas hus»
av George Bernard Shaw.
Regi: Karen Randers-
Pehrson.

For skoler:

«Eksperiment»
av Stian Sørli.
Regi: Thea Stabell.

For ungdom:

«Bellmann, Baby, Blomsten
og Brura»
Svensk gruppearbeid.
Regi: Svein Scharffenberg.

SAMARBEIDSTURNEER:

Fra Den Nationale Scene:

«Agnes»
av Kent Andersson.

«Erasmus Montanus»
av Ludvig Holberg.

Frå Det Norske Teatret:

«Bør Børson jr.»
av Johan Falkberget/
Harald Tusberg.

Fra Nationaltheatret:

«Agnes»
av Kent Andersson.

«Den sterkeste»
og «Kreditorer»
av August Strindberg.

Fra Rogaland Teater:

«Rosmersholm»
av Henrik Ibsen.

«Fire og fire er sex»
av Ray Cooney
og John Chapman.

NATIONALTHEATRET:

Hovedscenen:

«Kongsemnerne»
av Henrik Ibsen.
Regi: Magne Bleness.

«En sommernattsdrøm»
av William Shakespeare.
Regi: Edith Roger.

«Et dukkehjem»
av Henrik Ibsen.
Regi: Edith Roger.

«Bakkantinnene»
av Euripides.
Regi: Pål Løkkeberg.

«Karlson på taket»
av Astrid Lindgren.
Regi: Mats Ek.

«Agnes»
av Kent Andersson.
Regi: Otto Homlung.

«Den spanske flue»
av Franz Arnold
og Ernst Bach.
Regi: Hans Dahlin.

«Den sterkeste» og
«Kreditorer»
av August Strindberg.
Regi: Stein Winge.

Gruppearbeid om kvinner.
Tittel ennå ikke bestemt.

«Gengangere»
av Henrik Ibsen.
Regi: Pål Løkkeberg.

«Frøken Julie»
av August Strindberg.
Regi: Kirsten Sørli.

For barna:

«Gutten og gullfuglen».
Gruppearbeid.
Regi: Svein Scharffenberg.

DET NORSKE TEATRET:

«Ungen».
Musikkspel
av Oskar Braaten/
Harald Tusberg.
Musikk: Egil Monn-Iversen.
Regi: Barthold Halle.

«Den gale frå Chaillot»
av Jean Giradoux.
Regi: Kirsten Sørli.

«Store-Klas og Vesle-Klas»
av Gustav af Geijerstam.
Regi: Kjetil Bang-Hansen.

«Brand»
av Henrik Ibsen.
Regi: Bjørn Endreson.

«En folkefiende»
av Henrik Ibsen.
Regi: Ingebjørg Sem.

Scene 2.

«Krig i fjerde etasje»
av Pavel Kohout.
Regi: Harald Hoas.

«Frukost i det grønne»
av Fernando Arrabal.
Regi: Odd-Jan Sansdalen.

«Don Juan kjem frå krigen»
av Ödön von Horvath.
Regi: Harald Hoas.

«Barsel for små farty»
av Tennessee Williams.
Regi: Bjørn Endreson.

TRØNDELAG TEATER:

«Den spanske flue»
av Franz Arnold
og Ernst Bach.
Regi: Per Aabel
og Arne Aas.

Teaterloftet:

«Om sju jenter»
av Erik Torstensson.
Regi: Ola Moum.

For barna:

«Knutsen & Ludviksen»
av Øystein Dolven
og Gustav Lorentzen.
Regi: Rolf Daleng.

DEN NATIONALE SCENE:

«Agnes»
av Kent Andersson.
Regi: Anne Gullestad.

«Erasmus Montanus»
av Ludvig Holberg.
Regi: Rolf Berntzen.

«Anne Franks dagbok»
av Goodrich/Hackett.
Regi: Gunnar Olram.

Lille scene:

«Hvorfor er alt
så lenge siden»
av Helge Hagerup.
Regi: Arne Jacobsen.

ROGALAND TEATER:

«Rosmersholm»
av Henrik Ibsen.
Regi: Elisabeth Bang.

«Nattherberget»
av Maksim Gorkij.
Regi: Sam Besekow.

HALOGALAND TEATER:

«The Twartling
of Baron Bollingrew»
av Ronald Bolt.
Regi: Svein Scharffenberg.

Vi'kke det bli fe'menalt

Nok for meg er et lite kott,
langt fra kulda og varmt og godt,
men'n stol te'n sliten skrott:
Å, vi'kke det bli fe'menalt?

Flust med konnfekt å eta på,
flust med køl når'n har fryst sæ blå,
varnt kinn, varm hand, varm tå:
Å, vi'kke det bli fe'menalt?
Jæ sku' sitta der mussestilt,
og ikke gå et schritt,
sku'kke rikke mæ før vår'n krøyp inn
gjennom vindu' mitt.

No'n som hviler sæ mot ens knær,
varm og mjuk som han alltid er,
og mjuk mot meg især:
Å, vi'kke det bli fe'menalt?
Fe'menalt! Fe'menalt!
Fe'menalt! Fe'menalt!

Har'u bitte litt'grann flaks

Vårherre ga en arm av jern te mannen,
så han sku' tåle mye slit og træl.
Vårherre ga en arm av jern te mannen,
men:
Har'u bitte litt' grann flaks,
har'u bitte litt' grann flaks,
schlepper 'u å arbe likevæl!
Har'u bitte litt' . . . har'u bitte litt' . . .
har'u bitte litt' grann flaks,
så schlepper du sjæl!

Vårherre frista mannen med ei flaske,
så han sku'motstå syndig løst og skam.
Vårherre frista mannen med ei flaske,
men:
Har'u bitte litt' grann flaks,
har'u bitte litt' grann flaks,
svæljer'u ner skamma med en dram!
Har'u bitte litt' . . . har'u bitte litt' . . .
har'u bitte litt' grann flaks,
så får'u dram!
Ja, du kan gå den smale veien,
men har'u bitte litt' grann flaks,
så falt du straks!

Vårherre ga vårs kvinnen
å bli gift med,
på det at hu sku' gjøra vårs te lags.
Vårherre ga vårs kvinnen
å bli gift med,

men:
Har'u bitte litt' grann flaks,
får'u sullamitten straks
uten å bli fanga i ei saks!
Har'u bitte litt' . . . har'u bitte litt' . . .
har'u bitte litt' grann flaks,
så schlapp du saks!
Har'u bitte litt' . . . bare bitte litt' . . .
bare bitte litt' grann griseflaks!

Vårherre påla vårs å hjelpe nabo'n
te lands og vanns — hvor enn han
holder te.

Vårherre påla vårs å hjelpe nabo'n,
men:
Har'u bitte litt' grann flaks,
har'u bitte litt' grann flaks,
finner ikke nabo'n deg no ste'!
Har'u bitte litt' . . . har'u bitte litt' . . .
har'u bitte litt' grann flaks,
så får'u fre'!

Dem pælmer laus på ræ med morral,
men har'u bitte litt' grann flaks,
så dukk dæ straks!
D'er krimminelt at menn
blir jentegærne,
og går på dill, mens kona har'e surt.
D'er krimminelt at menn
blir jentegærne,

men:
Har'u bitte litt' grann flaks,
har'u bitte litt' grann flaks,
kan en blodhund schnuse, og bli lurt!
Har'u bitte litt' . . . har'u bitte litt' . . .
har'u bitte litt' grann flaks,
blei kona lurt!
Har'u bitte litt' . . . har'u bitte litt' . . .
bare bitte litt' grann griseflaks!